

دار الكتب العلميه، ۱۴۱۳ق؛ المحيط البرهاني في الفقه النعماني: برهان الدين محمود بن احمد بن مازة البخاري (م. ۶۱۶ق.)، تحقيق عبدالكريم سامي الجندی، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۲۴ق؛ مرآة العقول في شرح اخبار آل الرسول: محمد باقر المجلسي (۱۰۳۷-۱۱۱۰ق.)، به كوشش سيد هاشم رسولي محلاتي، تهران، دار الكتب الاسلاميه، ۱۳۶۳ش؛ مستند الشيعة في احكام الشريعة: احمد بن محمد مهدي النراقي (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق.)، قم، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، ۱۴۱۵ق؛ المصنّف في الاحاديث و الآثار: عبدالله بن محمد بن ابي شيبه (م. ۲۳۵ق.)، به كوشش سعيد محمد للحام، دار الفكر، ۱۴۰۹ق؛ مطالب أولى النهي: مصطفى السيوطي الرحيباني (م. ۲۴۳ق.)، دمشق، المكتب الاسلامي، ۱۹۶۱م؛ معالم التنزيل في التفسير و التاويل (تفسير البغوي): الحسين بن مسعود البغوي (۴۳۲-۵۱۶ق.)، به كوشش عبدالرزاق المهدي، بيروت، دار احياء التراث العربي، ۱۴۲۰ق؛ معاني الاخبار: محمد بن علي بن بابويه (شيخ صدوق) (۳۱۱-۳۸۱ق.)، تصحيح علي اكبر غفاري، قم، دفتر انتشارات اسلامي، ۱۳۶۱ش؛ المعتصر: محمود المنيأوي، مصر ۱۴۲۲ق؛ المعجم الكبير: سليمان بن احمد الطبراني (۲۶۰-۳۶۰ق.)، به كوشش حمدي عبدالمجيد السلفي، بيروت، دار احياء التراث العربي، ۱۴۰۵ق؛ المغني: عبدالله بن قدامه (م. ۲۲۰ق.)، بيروت، دار الكتاب العربي؛ مفاتيح الغيب: فخرالدين الرازي (م. ۶۰۶ق.)، بيروت، دار الإحياء التراث العربي، ۱۴۲۰ق؛ مفردات الفاظ القرآن: الحسين بن محمد الراغب الاصفهاني (م. ۴۲۵ق.)، به كوشش صفوان عدنان داودي، دمشق، دار القلم، ۱۴۱۲ق؛ مقالات

تاريخي: رسول جعفریان، قم، دليل ما، ۱۳۸۷-۱۳۸۸ش؛ ملاذ الاخبار في فهم تهذيب الاخبار: محمد باقر المجلسي (۱۰۳۷-۱۱۱۰ق.)، به كوشش سيد مهدي رجايي، قم، انتشارات كتابخانه آيت الله العظمي مرعشي نجفي، ۱۴۰۶ق؛ من لا يحضره الفقيه: محمد بن علي بن بابويه (شيخ صدوق) (۳۱۱-۳۸۱ق.)، تحقيق و تصحيح علي اكبر غفاري، قم، دفتر انتشارات اسلامي، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق؛ المنار في تفسير القرآن: محمد رشيد رضا (م. ۱۳۵۴ق.)، قاهره، دار المنار، ۱۳۷۳ق؛ الميزان في تفسير القرآن: سيد محمد حسين طباطبائي (۱۲۸۲-۱۳۶۰ش.)، بيروت، مؤسسة الاعلمي، ۱۳۹۳ق؛ التفت في الفتاوى: ابوالحسن علي بن الحسين لسئدي (م. ۴۶۱ق.)، تحقيق صلاح الدين الناهي، عمان، دار الفرقان، ۱۴۰۴ق؛ النوادر و الزيادات: عبدالله بن عبدالرحمن بن ابي زيد (م. ۳۸۶ق.)، بيروت، دار الغرب الإسلامي، ۱۹۹۹م؛ الوجيز في تفسير القرآن العزيز: علي بن حسين عاملي (م. ۱۱۳۵ق.)، تحقيق محمد باقر محمودي، قم، انتشارات دارالقرآن، ۱۴۱۳ق.

سعيد گلاببخش و مرتضى ذبيح اللهی

الحج الى بيت الله الحرام: نخستين فيلم

مستند درباره حج، ساخته شده در سال ۱۳۵۷ق.

رابرت فاهرتي، سازنده اين فيلم، با همكاري شركت مصر للتمثيل و السينما در سال ۱۹۳۸م. (۱۳۵۷ق.) به عربستان سفر كرد تا فيلمي مستند درباره مكه و مدينه و مراسم و

سکانس پایانی درباره مدینه و مشتمل است بر کوه احد و مدفن حمزه و سایر شهدا، مساجد مهم و تاریخی مدینه، بازار مدینه قبل از آمدن حجاج و پس از آن، نماهایی از مسجدالنبی.

این فیلم به صورت سیاه و سفید تهیه شده که در آن سالها مرسوم بوده است. تدوین و صداگذاری اش ساده و جذاب است.

مظفر سالاری

حج انبیا: گزارش حج پیامبران در روایات

حج گزاردن پیامبران الهی در روایات پرشماری مطرح شده است؛ در برخی جوامع روایی، بابی با عنوان «حج الانبیاء» این روایات را گرد آورده است.^۱ شماری از این روایات ذیل آیاتی آمده که کعبه را نخستین خانه روی زمین معرفی کرده «إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ» (آل عمران/ ۳، ۹۶)^۲ و آن را «بیت العتیق» دانسته است.^۳ (حج/ ۲۲، ۳۳) همچنین برخی روایات ذیل آیه

مناسک حج بسازد. در آن زمان، طبعاً چنین فیلمی تماشاگران فراوان داشت؛ زیرا مردم را با سرزمین های مقدس مسلمانان و چگونگی حج گزاردن آشنا می کرد.

فیلم در سه حلقه و به مدت ۲۳ دقیقه تهیه شد. ملک عبدالعزیز که با کارکرد تبلیغاتی چنین فیلمی آشنا بود، از ساخت آن حمایت کرد و شرکت مصری نیز سه دقیقه قسمت آغازین فیلم را به سخنان او اختصاص داد.

از صحنه های مهم این فیلم می توان به موارد ذیل اشاره کرد: خیابان بزرگ تجار در جده و ساختمان های جدید آن؛ حرکت قافله ها با شتر به سوی مکه و حرکت اکیپ فیلمبرداری با اتومبیل؛ نماهایی از کعبه و بناهای درون مسجدالحرام؛ آمدن ملک عبدالعزیز، امیر بحرین و جمع کثیری از درباریان برای طواف و استلام حجرالاسود و شست و شوی داخل کعبه با آب زمزم؛ سعی بین صفا و مروه، در حالی که در اطراف مغازه ها و مهمان پذیرها دیده می شود؛ رفتن به عرفات با شتر یا پیاده، اسکان در چادرها، رفتن به مزدلفه، رمی جمرات؛ بازگشت به مکه، تعویض پرده کعبه؛ آمدن امیر حجاز به قصر خود در منا در روز عید قربان و دیدار بزرگان مصر، از جمله علمای الازهر با او.

۱. الکافی، ج ۴، ص ۲۱۲؛ من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۲۹؛

بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۲۸.

۲. تفسیر العیاشی، ج ۱، ص ۶۰، ۱۸۶.

۳. علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۹۹؛ الخلاف، ج ۶، ص ۵۸.